

POSTANOWIENIE

Dnia 18 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Joanna Misztal-Konecka

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z powództwa J. K.
przeciwko Ł. D., R. D. i E. K.
o uzgodnienie treści księgi wieczystej,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 18 kwietnia 2019 r.,
zażalenia powódki
na postanowienie Sądu Okręgowego w O.
z dnia 30 października 2018 r., sygn. akt I Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 30 października 2018 r. Sąd Okręgowy w O. odrzucił skargę kasacyjną powódki.

W uzasadnieniu podniósł m.in., że postanowieniem z 29 sierpnia 2018 r. Sąd zwolnił częściowo powódkę od opłaty od skargi kasacyjnej powyżej kwoty 4.000 zł. Postanowienie to uprawomocniło się, zaś reprezentujący powódkę profesjonalny pełnomocnik nie dokonał stosownej opłaty. Według orzecznictwa Sądu Najwyższego wniesienie skargi kasacyjnej wszczyna nową sprawę, a obowiązkiem

skarżącego jest uiszczenie stosownej opłaty sądowej, bądź złożenie wniosku o zwolnienie od tego obowiązku (postanowienie SN z 20 marca 2017 r., V CZ 20/17, nie publ.). Skarżąca taki wniosek złożyła, jednak został on uwzględniony jedynie w części wobec ustalenia, że sytuacja majątkowa skarżącej nie uzasadniała zwolnienia jej od kosztów sądowych w całości. Postanowienie to nie podlega zaskarżeniu do Sądu Najwyższego. Może stanowić przedmiot oceny tego Sądu w razie złożenia wniosku na podstawie art. 380 k.p.c. Pełnomocnik powódki takie postanowienie otrzymał 10 września 2018 r., a kolejne w 15 października 2018 r. (choć niecelowo) i do dnia dzisiejszego nie uiścił wymaganej kwoty. Kwestię tę reguluje art. 112 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r., poz. 300 ze zm. - dalej: „u.o.k.s.”). W razie zastępowania strony przez profesjonalnego pełnomocnika, co jest zasadą w postępowaniu kasacyjnym, obowiązkiem tegoż pełnomocnika jest wniesienie opłaty w terminie tygodniowym od dnia doręczenia postanowienia o oddaleniu w całości lub w części wniosku o zwolnienie od kosztów. Pojawiające się w tej kwestii niekiedy wątpliwości zostały ostatecznie wyjaśnione w uchwale 7 sędziów Sądu Najwyższego z 16 marca 2017 r., której nadano moc zasady prawnej (III CZP 82/16). Zgodnie z tą uchwałą, w razie wniesienia przez stronę zastępowaną przez radcę prawnego (adwokata, rzecznika patentowego) skargi kasacyjnej, od której - stosownie do wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia - pobiera się opłatę stałą lub stosunkową, sąd drugiej instancji, po doręczeniu postanowienia oddalającego w całości lub w części wniosek o zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych oraz bezskutecznym upływie terminu przewidzianego w art. 112 ust. 3 u.o.k.s. odrzuca skargę kasacyjną na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Powyższe orzeczenie zaskarżyła zażaleniem powódka, zarzucając naruszenie art. 101 ust. 1 u.o.k.s. poprzez błędne zastosowanie tego przepisu wskutek bezpodstawnego przyjęcia, iż wnioskodawczyni - będąca 95-letnią przewlekle chorą kobietą, samotnie prowadzącą gospodarstwo domowe - jest w stanie bez uszczerbku dla koniecznych kosztów swojego utrzymania ponieść koszt sądowy, stanowiący niemal czterokrotność jej miesięcznego dochodu, który od lat kształtuje się na poziomie minimum socjalnego. Rozstrzygnięcie Sądu drugiej instancji w tym zakresie należy uznać za całkowicie arbitralne (oderwane od

przepisów prawa i zasad doświadczenia życiowego oraz elementarnego poczucia słuszości), a przedstawione na jego uzasadnienie argumenty, całkowicie chybione. W konsekwencji powódka została pozbawiona prawa do poddania ocenie Sądu Najwyższego swoich racji w sprawie dotyczącej podstawowych interesów życiowych, mianowicie prawa do domu, który zamieszkuje i prowadzi od ponad 60 lat.

We wnioskach powódka domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia oraz na podstawie art. 380 k.p.c. skontrolowania postanowienia z 29 sierpnia 2018 r. w przedmiocie jej wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 102 ust. 1 u.o.k.s. zwolnienia od kosztów sądowych może się domagać osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny.

Sądy różnych szczebli, w tym także Sąd Najwyższy, wielokrotnie wypowiadały się na temat przesłanek skutecznego ubiegania się o zwolnienie od kosztów sądowych. Niewątpliwie zasadą postępowania cywilnego jest jego odpłatność. Zatem tylko w sytuacjach wyjątkowych strona może zostać zwolniona od konieczności poniesienia kosztów sądowych. Ustawa nie zawiera konkretnych wskazań, parametrów czy warunków, które muszą zaistnieć aby strona mogła skorzystać z tego dobrodziejstwa. Z art. 102 ust. 1 u.o.k.s. wynika tylko tyle, że strona na chwilę składania wniosku musi znajdować się w takiej sytuacji, w której nie jest w stanie ponieść kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Z kolei art. 102 ust. 2 u.o.k.s. wymaga od niej przedłożenia oświadczenia obejmującego szczegółowe dane o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów.

W stosunkowo pełny sposób Sąd Najwyższy scharakteryzował oczekiwania wobec osoby ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych stwierdzając m.in., że zwolnienie to powinno być stosowane jedynie w sytuacjach wyjątkowych. Przewidziana w art. 102 u.o.k.s. instytucja zwolnienia od kosztów sądowych stanowi bowiem pomoc państwa dla osób, które ze względu na trudną sytuację

materialną nie mogą ponieść kosztów sądowych bez uszczerbku utrzymania koniecznego siebie i rodziny. Pomoc ta dotyczy tylko osób, które z przyczyn obiektywnych, od nich niezależnych, nie mają środków na poniesienie tych kosztów i nie były w stanie ich zgromadzić decydując się na wniesienie i prowadzenie sprawy przed sądem. Strona przygotowująca się do procesu sądowego powinna być świadoma konieczności poniesienia wydatków z tym związanych, także w postaci kosztów sądowych i powinna się do tego przygotować przez poczynienie oszczędności. Jeżeli strona zdolna do pracy nie wykorzystuje lub ogranicza swoje możliwości zarobkowe w sposób nieuzasadniony albo fikcyjnie pozbywa się majątku, nie spełnia warunków uzasadniających zwolnienie od kosztów sądowych. Nie uzasadniają również zwolnienia od kosztów przejściowe trudności materialne strony zdolnej do pracy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 listopada 2016 r., II CZ 126/16, nie publ.).

Z oświadczenia powódki z 27 listopada 2018 r. wynika, że urodziła się ona 14 czerwca 1923 r., a zatem na chwilę składania wniosku liczyła sobie 95 lat. Jest osobą samotną. Nie posiada żadnego majątku. Otrzymuje świadczenie emerytalne w kwocie 1142 zł miesięcznie. Przeciętne, miesięczne koszty jej leczenia wynoszą około 200 zł. Z kolei koszty związane z utrzymaniem mieszkania wynoszą 250 zł miesięcznie, a w sezonie zimowym około 1000 zł. Zwrócić należy uwagę, że przywołane dane pochodzą z okresu bezpośrednio poprzedzającego zimę.

W takiej sytuacji należałoby zadać pytanie czy powódka była w stanie przygotować się do procesu i poczynić oszczędności, czy ograniczyła w jakikolwiek sposób swoje możliwości zarobkowe oraz czy jest osobą zdolną do pracy, którą dotyczą przejściowe trudności materialne. Nie powinno być sporne, że z racji wieku powódki i jej skromnych zasobów materialnych, nie może ona wykonywać jakiejkolwiek pracy zarobkowej oraz brak podstaw aby wymagać od niej poczynienia jakichkolwiek oszczędności.

Sąd Okręgowy powinien ponownie zbadać sytuację rodzinno - materialną powódki - oczywiście domagając się dalszych informacji lub dokumentów, jeżeli uzna to za konieczne - i rozstrzygnąć o wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych uwzględniając wszystkie okoliczności sprawy.

W rezultacie na tym etapie postępowania, brak podstaw do odrzucenia skargi kasacyjnej z powodu jej nieopłacenia.

Z przedstawionych powodów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 1 i § 3 k.p.c.

jw